

Lokaal initiatief

Terwijl op landelijk niveau de gerichte werkloosheidsbestrijding op het laagste pitje is gezet en alle aandacht zich concentreert op het verminderen van het financieringsstekort en het herstel van de rendementen in het bedrijfsleven, bruist het op plaatselijk niveau van de initiatieven om op een of andere manier toch iets tegen de steeds verder oprukkende werkloosheid te ondernemen. In tegenstelling tot de politici in Den Haag, die de maandelijkse stijging van de werkloosheid met tussen de 10.000 en 20.000 personen gelaten over zich heen laten komen in de hoop dat het tij nog eens zal keren, kunnen de gemeentelijke bestuurders, die de langdurig-werklozen met duizenden voor de loketten van hun sociale diensten zien verschijnen, niet met lege handen blijven wachten totdat het nationale bezuinigingsbeleid voor nieuwe werkgelegenheid heeft gezorgd. Binnen de beperkte mogelijkheden die de gemeenten ter beschikking staan moet een antwoord op dit probleem worden geformuleerd.

Zo is er de laatste jaren op lokaal niveau een geweldige hausse ontstaan in plannen en initiatieven ter bestrijding van de werkloosheid. Bijna geen gemeente heeft zich daarbij onbetuigd gelaten. Lokale en regionale bedrijvencentra voor pas beginnende ondernemingen zijn als paddestoelen uit de grond geschoten, er zijn beurzen en contactbijeenkomsten gehouden, projecten voor langdurig-werklozen gestart en financiële instrumenten gecreëerd om de lokale bedrijvigheid te stimuleren. Van een afwachtende houding zoals die op nationaal niveau bestaat, is bij de gemeenten geen sprake 1). Integendeel, het gevaar is eerder dat er soms wat al te hard van stapel wordt gelopen.

Want hoe sympathiek de lokale initiatieven ook zijn, als elke gemeente op eigen houtje een werkgelegenheidsbeleid gaat voeren, dan brengt dat bepaalde risico's met zich mee. Het gevaar is niet denkbeeldig dat de werkgelegenheidsbevordering in de ene gemeente slechts tot gevolg heeft dat ergens anders werkgelegenheid verdwijnt. Per saldo worden dan alleen maar geld en moeite verspild. Zo zijn b.v. de plannen om ook in ons land D(eregulerings)-zones in te voeren, om die reden van de agenda afgevoerd. Een ander gevaar is dat gemeenten een beleid gaan voeren waarvan op landelijk niveau al gebleken is dat het ineffectief is. Dat is b.v. het geval met de financiële steunverlening aan bedrijven in mogelijkheden in de hoop zo arbeidsplaatsen te behouden. Jarenlang heeft het geduurd voordat aan dit beleid, waardoor handen vol geld in bodemloze putten zijn verdwenen, op rijksniveau een einde werd gemaakt, en nu blijkt dat sommige gemeenten zich op hetzelfde pad gaan begeven.

Ook op andere onderdelen kunnen aan het gemeentelijke werkgelegenheidsbeleid bezwaren verbonden zijn. Dat geldt b.v. voor het werken met behoud van uitkering. In tal van gemeenten zijn gemeenschapstakenprojecten georganiseerd om jongeren of langdurig-werklozen in staat te stellen met behoud van hun uitkering zinvol werk te verrichten. Hoewel het bij deze projecten officieel gaat om werk dat buiten het reguliere arbeidsbestel valt, d.w.z. om werk dat anders niet zou zijn verricht, blijkt in de praktijk de grens tussen concurrentie- of budgetvervalsing en additionele werkzaamheden uitermate moeilijk te trekken. De eerste slachtoffers van het werken met behoud van uitkering, in de vorm van ontslagen bij hoveniersbedrijven, zijn al gevallen. Maar kwantitatief veel belangrijker nog is de voor-de-hand-iggende reactie van gemeenten en andere dienstverlenende instellingen om niet meer tot personeelsuitbreiding over te gaan als er zo'n goedkoop alternatief voorhanden is. Het werken met behoud van uitkering — hoe goed bedoeld ook — kan zich zo als een olievlek over de economie uitbreiden en het reguliere arbeidsbestel ondermijnen. Op den duur werkt een steeds groter deel van de beroepsbevolking op basis van een uitkering. Hoe snel dat gaat blijkt uit de schatting van Van Voorden dat er op dit moment al 90.000 personen op deze basis aan de

slag zijn 2). Vanuit dat gezichtspunt is het begrijpelijk dat staatssecretaris De Graaf van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onlangs veel strengere regels heeft uitgevaardigd om aan het werken met behoud van uitkering paal en perk te stellen.

Aan de andere kant wordt het de gemeenten zo wel heel moeilijk gemaakt iets voor de slachtoffers van de al maar groeiende werkloosheid te doen. Weliswaar staan de gemeenten nog andere instrumenten ter beschikking in het kader van het werkgelegenheidsbeleid — b.v. in de sfeer van de financiële ondersteuning, het scheppen van gunstige voorwaarden voor startende ondernemingen, het vereenvoudigen van gemeentelijke procedures, het voeren van een goed vestigingsbeleid en het ontwikkelen van een eigen arbeidsmarkt- en scholingsbeleid 3) — maar de reikwijdte van deze instrumenten is toch beperkt. En juist voor de langdurig-werklozen blijken ook de gemeenten vaak met lege handen te staan.

Een van de mogelijkheden van gemeentelijk werkgelegenheidsbeleid, die momenteel buitengewoon in de belangstelling staat, is het samen met het plaatselijke bedrijfsleven oprichten van lokale en regionale ondernemingsinstututen naar het voorbeeld van de succesvolle Engelse „local enterprise agencies” 4). Dit zijn kleine, slagvaardige bureautjes bemand door mensen met ervaring in het bedrijfsleven, die met name aan startende ondernemers hulp bieden bij het oplossen van problemen op management-, marketing-, financieel, administratief of ander gebied. Er blijkt ook van de kant van bestaande plaatselijke bedrijven veel belangstelling te bestaan voor deze initiatieven, en bereidheid tot medewerking door het (tijdelijk) beschikbaar stellen van ervaren adviseurs. Dat gebeurt beslist niet alleen uit PR-overwegingen; de grote bedrijven hebben ook zelf veel baat bij het bestaan van een fijnmazige infrastructuur van kleine bedrijfjes die veelal als toeleveranciers fungeren, terwijl zij er bovendien belang bij hebben dat er een vruchtbaar ondernemingsklimaat wordt geschapen en in stand gehouden. Daarnaast leeft ook bij de grote ondernemingen het besef, dat sociale ontreddering, die uit de hoge werkloosheid zou kunnen voortvloeien, ook voor hen niet veel goeds inhoudt.

Natuurlijk kan ook de grote hoeveelheid lokale initiatieven de landelijke trend in de werkgelegenheid niet keren. Maar toch is het van het grootste belang dat niet overal de moed is opgegeven en dat er activiteiten worden ontplooid die tegen de sfeer van stagnatie en inkrimping ingaan. Het landelijke werkgelegenheidsbeleid moet voor deze initiatieven dan ook voldoende ruimte laten. Ongetwijfeld zullen daarbij wel eens praktijken voorkomen die ineffectief of in strijd met het centrale beleid zijn, maar dat moet dan maar voor lief worden genomen. Want het zou de grootste vergissing zijn om uit angst voor fouten in het plaatselijke werkgelegenheidsbeleid, alle lokale initiatief door centrale regulering de kop in te drukken. Dan gaan we allemaal zitten wachten tot er niets meer gebeurt.

L. van der Geest

1) Voor een inventarisatie van alle uiteenlopende initiatieven, zie de *Atlas van lokale initiatieven in Nederland 1983*, Stichting Economisch Instituut Tilburg en Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders Lelystad, Tilburg, 1983.

2) W. van Voorden, *Uitzendarbeid in een nieuwe arbeidsmarktorde*, *ESB*, 27 juli 1983, blz. 672.

3) Zie voor een overzicht het boekje *Gemeente, werk en werkloosheid* van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Groene Reeks nr. 64, Den Haag, 1983.

4) Voor een uitvoerige bespreking zie F. W. M. Boekema en L. H. J. Verhoef, *Local Initiatives*. Een nieuwe aanpak van het regionale stimuleringsbeleid. *ESB*, 2 maart 1983.